

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

Geschichte der Juden in Budin.

Bearbeitet von

Antonín Janda, Archivar in Budin.

O Židech v Budyni nad Ohří z prvních dob jich usazení není nám nic známo, ale domýšletí se můžeme, že tu již asi záhy za Přemyslovců, králů v 13. stol., aneb nejpozději za pánů z Hazmburka ve 14. stol. usazení byli, a to za severní zdi městskou na „předměstí židovském“. Přečkali tu 4 panující rody. Krále české do r. 1336, pány Zajíce z Hazmburku do r. 1613, pány ze Šternberka do r. 1676 a pány Dietrichsteiny do r. 1848, do konečného osvobození. První jich domek byl jistě pod branou Říční při cestě do Libochovic, nyní letohrádek se sklepem při panské hospodě č. 102, který obýván byl před r. 1630 Židem Abrahamem a byl r. 1631 s ostatními domky na předměstí i v městě Sasíky vypálen.

První historickou zmínku o Židech v B. podává nám deska s hebrejským nápisem z dostavby nového mlýna r. 1535 takto:

„Miklot baal horechajim Nosu lamorom enajim Uwikesch meel haschomajim, Scheló jechelohut esch Veál jechasar lo majim, Veál jimach hankore baazaltajim Vejske lelomos och'tajim 296.“ (Zkráceně rok 5296 ž. kal. — Dle křest. r. 1536. — Časopis Hylós č. 19 ze dne 12. května 1821.)

Česky znamená: „Mikuláš Pán (má býti Jan Mikuláš IV. z Hazmburka), vlastník téhož mlýna, pozdvihl oči svých k nebesům a úpěl k Bohu, který kraluje na trůnu v nebesích, by jej (mlýn) od zhoubícího ohně, od nouze vodní, od znilobiny dřeva, a aby se nikdy nesesul, opatrovati ráčil, též by onť jemu jak na tomto světě, tak na onom všecko dobré uděliti ráčil.“

Pod tímto hebrejským nápisem vytesáno jest česky:

„Požehnání boží jest veliké zboží,
pokora jest pravá moudrost,
spravedlnost jest ta největší ctnost — 1535.“

Tato deska umístěna byla nad vchodem do mlýna, a zůstala tam podnes, ačkoliv byl starý mlýn nově přestavěn.

Tento neznámý Žid byl tedy prvním nájemcem nového mlýna, stavěného p. Janem z Hazmburka r. 1535, a to nejspíše proto, že asi zapůjčil p. Janovi peníze buď na stavbu tohoto mlýna, nebo snad na jeho cestu do Palestiny a Egypta, kterou vykonal r. 1518 až 1520.

Šlechta česká Židy velice podporovala v jich handlech, či obchodech, protože z nich mnoho těžila, ano i peníze od nich si dlužila. Kdejaký obchod se vyskytl, chytily se ho hned chytří a prozíraví Židé na úkor nehybného českého lidu. Lid skutečně byl po bitvě na Bílé hoře hrozně zbědován, neboť ani škol se mu ke vzdělávání nedostávalo. A co lid český byl pro víru utiskován a pronásledován, Židé ku podivu byli chráněni, neboť na ně msta Říma se nevztahovala. Tak v B. svěřili jim páni Šternberkové, jakožto noví držitelé

Dějiny Židů v Budyni n./O.

Zpracoval

Ant. Janda, archivář v Budyni n./O.

telé panství Budyně, vybírání cel a daní. Měšťané stěžovali si proti tomu radám komory české, a odtud přišel r. 1631 přípis paní vdově Marii Maximilianě Šternberkové s nařízením, že nesmí nadále svěřovati vybírání cel Židům pod uvarováním těžké pokuty. Bylo to clo hlavně ze zboží kupeckého, z obilí a z mostu přes řeku Ohří u Budyně.

Z r. 1638 známe soupis všech Židů v B., který vyžádali si od města páni hejtmán kraje slánského, a který tuto celý podáváme: „Na jisté poručení J. M. (jich milostí) pánů hejtmánů kraje Slánského (byli to Jan Zdeněk Vratislav z Mitrovic a Adam Václav Boryně ze Lhoty na Mšeném) poznamenáno, co se Židův všech velkých i malých obojího pohlaví v městě Budyni n./Ohří nachází, i na předměstí:

V místě:

U Jana Košírka (č. 2 a 3): Marek Aser (dřív v č. 63) s ženou, syn, dcera, chůva. Ziml Vlach (pak č. 6) s ženou, syn, dcery 4. Lazar (1630 č. XIV [124], 1654 č. 25] s ženou, synův 5, dcery 2. Samuel knihař s ženou, syn v Praze, dcera doma.

U Martina Bambulky č. 36: Abrahám Šilhavý (1654 č. XII [109]) s ženou, syn, dcera.

U Desátníka č. 70: Jakub s ženou, syn. Item Kafmon s ženou, syn.

V domě Jana Stehlíčka, primasa, č. 56: Hyršl s ženou, syny 3, dcera.

U Pavla Králíčka č. 45: Samuel Alexander s ženou, dcerou.

Na předměstí:

Abrahám s ženou, u něho Zabele s ženou, syn.

Stalo se v pondělí 21. Juni 1638, a pro lepší toho jistotu a dosvědčení pečeti městskou nadepsaného města Budyně upečetino.“

L. S. Jan Šebor Kamenský,
písař a spoluradní, m. p.

Bylo tu tedy toho času 11 rodin žid. se 49 členy, a k tomu zvláštnost, že směli vedle přivolení pána ze Šternberka (vlastně jeho lakotné manželky Lidmily Kavkovny z Říčan, která vlastně spravovala hospodářství sama) i v městě přebývati, ano i opuštěné a pobořené domy křesťanské (ovšem bez polí) sobě kupovati, jak nás gruntovní kniha města Budyně z r. 1650, nově po ohni r. 1631 zřízená, poučuje. Stalo se tak asi proto, že židovské domky na předměstí byly vesměs vypáleny a do základů zničeny, a paní hraběnka jich stavěti nechtěla (teprv za Dietrichsteinů byly tyto domky 1690 znovu stavěny), a že ve městě bylo mnoho domů opuštěných a zpustlých, o které se nikdo nehlásil, a paní hraběnka neplynul z nich žádný užitek. Proto je musili tedy Židé kupovati chtějí nechtěj.